

daj naloga, da v sejah krajnega šolskega sveta razlaga korist učnih sredstev. S svojo spretno besedo doseže morda učitelj privoljenje vseh udov v omenjenem svetu, ki potem od srenje tirja napravo želečnih reči. Ako se pa ta tej postavni zahtevi upira, mora se krajno šolsko svetovalstvo pritožiti viši šolski oblastnji, ki more srenji kazni v denarji naložiti. Ker je pa srenja dostikrat zelo revna, da more le z veliko žrtvijo kaj privoliti, zato naj jo učitelj po nepotrebnem ne nadleguje. Hočem namreč reči, da veliko učnih pomočkov lahko sam učitelj z malimi stroški napravi. Le pridnosti mu je v ta namen treba. Pred vsem naj le učitelj napravi zbirko malih živalic, hroščev, muh, metuljev in drugih zažek, zbirko rastlin in zbirko rudnin. Kako se take zbirke osnujejo, učil se je v srednjih šolah. Če pa se v šolah v tem ni izuril ali če je že to pozabil, omisli naj si primerne knjige, v katerem se to razlaga, ali pa naj popraša v tem izvedenega tovarša. Pa vsaj zdrava pamet to resno voljo dostikrat podpira.

Ravno tako more učitelj narediti različna orodja, gospodarska in obrtniška, v majhni obliki, t. j. modele. Taka orodja so: plug, brana, lopata, kosa, serp, čoln, mlin itd. Nekatere šole imajo že take modele; naredili so jih po učiteljevem navodu tudi učenci sami.

Ruske mašine za računstvo tudi ni treba ravno drago kupovati pri bukvarjih. Za majhen denar jo naredi domači mizar. In še druge reči si lahko učitelj za male stroške omisli, p. različne mere.

Učitelji, le na delo! Dan danes se od nas tirja, — in po pravici — da gojimo zlasti kazalni in rečni nauk. To moremo pa le tedaj z vspehom storiti, ako imamo dovolj učnih pomočkov. L.

Šolski in učni red občinim ljudskim učilnicam.

(Dalje.)

VIII. O učnih smotrih (ciljih).

§. 50. Ustanovilo o veroznanstvu se prepušča cerkveni oblasti, katera naj se terdno derži o tem razglašanih postavnih ukazov (§. 5. državne postave o ljudskih učilnicah); dokler tega ustanovila še ni, stvar ostane, kakor je bila do zdaj.

Naredbe cerkvene oblasti o bogoslužji naj okrajna učilnična oblast po krajni učilnični oblasti oznani šolskemu voditelju. Ako bi se okrajna šolska oblast razperla s cerkveno oblastjo zaradi tega, koliko naj bode bogoslužja, tedaj razsodi deželna šolska oblast.

Šoli je dolžnost po učiteljih dotične vere skerbeti, da se na učence ustrahovalno pazi pri bogoslužnostih, vvedenih (vpeljanih) po zmislu §. 5. državne postave o ljudskih učilnicah.

§. 51. Smoter jezikovega uka je: prav razumevati, kar se od drugih sliši v materinem jeziku, potem tudi zmožnost, ustno in pismeno svoje misli dobro in gladko pripovedovati; gladkost v živoizraznem čitanju natisnenega in pisanega berila ter tenek razum berila po njegovem obsežku in po zvezi posameznih delov. Prizadevati si je, da se opazovalni dar ostri, misli bistrijo in spomin krepeča.

Jezikov uk je strinjati s kazalnim ukom.

Kazalni uk se začneja z gledanjem, razumevanjem in popisovanjem najznanejših stvari v šoli, doma in po obližji. Posebno je že od prvega začetka paziti, da učenec pravilno in po polnem govori ter čisto izreka.

Po višjih stopinjah se te vaje nadaljavajo in razširjajo. Kar je otroku blizu v naravi in življenju in kar se mu približa z berilom, vse mu je razbistriti s kazalnim ukom.

Po nižjih stopinjah je kazalnemu uku družiti oblikoslovne jezikove vaje, in učence seznanjati z najvažnejšimi razpoli besed. Slovnica se sama za-se ne uči teoretično, nego ona je že v teh vajah.

Čitalni uk po nižjih stopinjah naj pot pripravlja, da bode učenec čital po glasu čisto, po čerkah gladko in po razumu prav.

Po nižjih stopinjah se je učenec najprvo treba naučiti nekoliko izurjenosti v pisanju, ter potem naj po metodičnem vodilu prepisuje samo besede in stavke. Vajam v pisanju je tudi ta namen, da učenec trdno v glavi ohrani besedne oblike, katere mu v jezikovih vajah hodijo na versto. Pri vseh pisnih vajah je paziti zlasti na pravopis in prepone (interpunkcijo) ali odrezovanje stavka od stavka.

Tudi na srednjih in zgornjih učnih stopinjah mej najvažnejše naloge jezikovega uka spada to, da se učenci navadijo po glasu in zmislu prav ter gladko in z razumom čitati.

Oblikovne vaje v jeziku (slovnica), katere naj bodo ustne in pismene, po teh stopinjah obsejajo: oblike prostega stavka, znanje glavnih in neglavnih členov v stavku ter besedno pregibanje in besedni porod.

Verhunek jezikovemu uku je, slovnico razbirati stavek v njegovih raznih podobah.

V pisnih vajah se na srednjih stopinjah ponarejajo čitane ali slisane povesti in popisi. Na gornjih stopinjah je od učencev po zmožnosti njihovega razuma zahtevati pisma in proste sestavke, narejene po danih črtežih, ter seznaniti jih z obliko in s potrebnimi deli najvažnejših poslovnih spisov.

Vaje v prostem proizrekanju prozajicnih in pesniških izbornih spisov, katere je že poprej bilo treba skerbljivo razbistriti, naj bodo po vsch učnih stopinjah.

(Dostavljeno določilo za Tirolsko, Češko, Moravsko, Sleško, Štajersko, Koroško, Kranjsko, Bukovino, Dalmacijo, Terst in Goriško-Gradiščansko:

Učilnicam, v katerih je mej uk treba sprejeti še drugi deželni jezik [§. 6. državne postave o ljudskih učilnicah] naj deželna učilnična oblast natančneje ukrene tega uka smoter in zverševanje.)

§. 52. Smoter računskega uka je: na samogled opert razum, kaj in v kakem razmerju mej seboj so števila, kolikor jih rabi navadnemu življenju. Hitro iz ust in pismeno znati računati, česar je treba v navadnem življenju. Da-si je res mehanična jadernost računstvu malo ne prvi nalog, katerega računskemu uku ni pozabiti, vendar se je tukaj ozirati tudi na formalni izobraževalni namen.

Po vseh stopinjah naj se računstvo iz ust primerno družu s pismenim.

Na spodnjih stopinjah je učence seznaniti z vsemi prvotnimi računi mej števil od 1—100.

Na srednjih stopinjah naj sledé vaje sè števili dalje. Razbistriti je učenec desetno (dekadno) številstvo ter vaditi jih v računstvu z mnogoimenimi števili in z desetičnimi (decimalnimi) delinami.

Na zgornjih stopinjah se uči računati z navadnimi delinami ter dopové razloček mej domáčo in francosko mero, vésjo (vago) in novčno štétvijo, vedno se obračáje po vsakdanjega življenja potrebah.

Kakoršni so kraji in kar bi nekdaž utegnili biti učenci, tako naj se posebno uče ali gospodarskih ali obertnih ali navadnih trgovskih računov. Deklice je vaditi zlasti v gospodíjskih računih.

§. 53. Nauk v risanji in geometričnih oblikah ima nálog, učenec vaditi oko in roko, da bodo terdno in bistro znali ter razločevali oblike in mere; vadnost risati prostore s čertami, risati stvari, katerim ravne ploskve, préme (ravne) in kríve čerte delé mejo, zmožnost lahke stvari po naravi risati. Kaj se risa, to naj uči vsakdanjega življenja potreba.

Na spodnjih stopinjah se porisávjajo lahke, na šolsko desko zrisane stvari. Po srednjih in zgornjih stopinjah se risanje uči ob enem z geometričnimi oblikami, ter najprvo je vaditi učenca, da se nauči dotični geometrični obliki podobo dati. Zmožnejši učenci se vadijo risati lažja ukrasila (ornamente) in čerteže (zemljevide). Sploh se v risanji na izvoljo daje učitelju, da ne samo občenemu nego tudi razrédnemu smotru meje širi ali oži; a pri tem uku mu je tudi paziti, česa posebno potrebujejo dekleta.

Geometrične oblike se uče po srednjih in zgornjih stopinjah. Pokážejo naj se: kot, trikotje, četverokotje in mnogokotje, krog, pákrog (elipsa), robátnik (prisma), robati ostrostolp (piramida), váljek (cilinder), gladki ostrostolp (kegel) in kroglja. Verhunc tega uka so računi o pleskvah in telesih. (Dalje prih.)

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

5. Pervi, ki je med Slovenci sprožil to misel, naj se Slovanom pisajočim z latinico pomnoži njihova abeceda po azbuki — cirilici, bil je na Štajarskem rojeni Jan. Žiga Popovič (r. 1703, u. l. 1774) v nemško pišani knjigi (*Untersuchungen vom Meere. Leipzig 1750.*); enake misli je razodel na Koroškem O. Gutschmann v svoji slovnici l. 1777 (*Windische Sprachlehre. Klagenfurt.*); na Kranjskem J. Kopitar l. 1808; Jan. Primič spet na Štajarskem l. 1814 (*Bukvar. Gradec str. 106.*).

Na Kranjskem je posebej snoval to misel France Bilic (Billiz, Bile, Bilec), rojen krog l. 1784 v Bistrici na Notranjskem; bil je Vodnikov učenec in naj zvestejši mu prijatelj; — znal je skor vse narečja slovanske, vzlasti serbsko, rusko in česko; imel nekaj pevске žile; umerl v Harijah l. 1824. Življenje njegovo je popisal sorodnik njegov, verli J. Bile v *Koledarju družbe sv. Mohora l. 1865 str. 28 — 32.* (Ber. tudi Novic. 1858 str. 58 in Vodnikov *Spominek*